

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
UNIVERSITY OF PRETORIA
YUNIBESITHI YA PRETORIA

DIE INVLOED VAN
RELIGIEUSE EN KULTURELE DIVERSITEIT
OP MORELE ORIËNTASIE IN DIE
HUIDIGE SUID-AFRIKAANSE SAMELEWING -
‘N UITDAGING VIR DIE KERK

deur

CHRISTIAAN FREDERIK VAN ZYL

BA (Pret) BD (Pret) MA Teol (Pret)
Nagr Dipl Teol (Pret)

Voorgelê luidens die vereistes vir die graad

PHILOSOPHIAE DOCTOR

in die vak

DOGMATIEK EN CHRISTELIKE ETIEK

aan die

FAKULTEIT TEOLOGIE

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA

PROMOTOR - PROF DR D E DE VILLIERS

2010

INHOUD

HOOFSTUK I

AGTERGROND EN OORSIG

1. INLEIDING	13
2. INTERPRETASIE	15
3. DIE VRAAG NA DIE ETIESE	16
3.1 DIE WESE EN BETEKENIS VAN DIE ETIESE	16
3.2 DIE HERKOMS VAN DIE ETIESE	19
3.3 DIE DOEL VAN DIE ETIESE	21
3.4 DIE AFWYSING VAN DIE ETIESE	24
3.5 DIE NOODSAAK VAN DIE ETIESE	25
4. MORALITEIT WÊRELDWYD VANDAG	27
4.1 DIE HUIDIGE MORELE KRISIS	27
4.2 OORHEERSING, ONDERDRUKKING EN MAGSMISBRUIK	30
4.3 KONTEMPORÊRE TENDENSE	32
4.4 MORELE STANDAARDE	33
5. SUID-AFRIKA SE MORALITEITSKRISIS	35
5.1 DIE INVLOED VAN APARTHEID	36
5.2 MATERIALISME, INDIVIDUALISME EN DIE INVLOED VAN DIE VERBRUIKERSKULTUUR	37
5.3 MAGSMISBRUIK	37
5.4 GEWELD EN MISDADIGHEID	37
5.5 DIE HUIDIGE TYDSGEES	38
6. PROBLEEMSTELLING	38

6.1 ENKELE ONDERLIGGENDE OPMERKINGS	38
6.2 PROBLEEMAREAS	41
6.3 UITGANGSPUNT VAN DIE ONDERSOEK	42
7. HIPOTESES	42
8. DOEL VAN DIE STUDIE	44
9. TERREINAFBAKENING	45
10. METODOLOGIE	46

HOOFSUK 2

DIE VERSKYNSEL VAN DIVERSITEIT IS HISTORIES 'N UNIVERSELE EN PLAASLIKE WERKLIKHEID

1. INLEIDING	50
2. DIVERSITEIT IS 'N GEGEWE GLOBALE WERKLIKHEID	56
2.1 GEOGRAFIESE VERSKEIDENHEID	56
2.2 MENSLIKE LEWE, ONTWIKKELING EN UITBREIDING	56
2.3 STAATKUNDIGE VERDELING	58
2.4 BEVOLKINGSGROEI EN ETNIESE DIVERSITEIT	59
2.5 EKONOMIESE KRAGTE	61
2.6 DIE TOTSTANDKOMING VAN DIVERSE VOLKE EN GROEPE	62
3. DIE UNIEKE SUID-AFRIKAANSE OMGEWING	64
3.1 HISTORIESE VERLOOP	64
3.2 APARTHEID	72
3.3 DIE BEVRYDINGSTRYD	72
3.4 DIE NUWE DEMOKRASIE	75
3.5 DIE WAARHEID-EN-VERSOENINGSKOMMISSIE	76

3.6	DIE NUWE GRONDWET	77
3.7	KOMMISSIE VIR MENSEREGTE	79
3.8	BEVOLKINGSAMESTELLING	79
3.9	DIE SUID-AFRIKAANSE BEWUSSYN EN ERVARING	80
4.	VERSKILLENDE GODSDIENSTE EN HUL VERHOUDING MET MEKAAR	82
4.1	BOEDDHISME	83
4.2	CHRISTENDOM	86
4.3	HINDOEÏSME	90
4.4	ISLAM	92
4.5	JUDAÏSME	95
4.6	TRADISIONELE AFRIKA GODSDIENS	96
5.	INVLOED OP DIE TRADISIONELE AFRIKA GODSDIENS	104
6.	VERSKILLENDE KULTUURGROEPE	106
7.	DIE ERVARING VAN GODSDIENSTIGE EN KULTURELE DIVERSITEIT	107
8.	SAMEVATTING	109

HOOFTUK 3

DIE SAMEHANG VAN KULTUUR EN RELIGIE

1.	INLEIDING	110
2.	VERHOUDING : KULTUUR EN RELIGIE	112
2.1	'N UNIEKE MENS LIKE FENOMEEN	112
2.2	'N KOMPLEKSE VERHOUDING	113
2.3	INSLUITING EN UITSLUITING	114
3.	KULTUUR EN RELIGIE IN TRADISIONELE SIN	116

4. KULTUUR EN RELIGIE : 'N STATIESE TOESTAND ÉN DINAMIESE PROSES	117
5. DIE VORMING EN HANDHAWING VAN IDENTITEIT	118
5.1 DIE GROOT BELANG VAN IDENTITEIT	118
5.2 FAKTORE WAT LEI TOT DIE VORMING VAN IDENTITEIT	119
5.3 TAAL AS EKSPONENT VAN IDENTITEIT EN DIVERSITEIT	121
5.4 IDENTITEITSKRISIS	122
5.5 DIE INVLOED VAN RELIGIE EN KULTUUR	122
5.6 IDENTITEIT EN MORALITEIT	123
5.7 'NUWE' IDENTITEIT	124
6. MULTIKULTURALITEIT EN MULTIRELIGIEUSITEIT	125
6.1 DIE SOM IS MEER AS DIE DELE	125
6.2 MULTI- VERSUS MOMO- : PROBLEEM OF VOORDEEL	127
7. NUWE KULTUURORDES	127
7.1 DIE WÊRELD LYK NOU ANDERS	127
7.2 VORME VAN KULTUUR	128
7.3 KULTURELE HERONTWAKING	129
7.4 'N NUWE SUID-AFRIKAANSE KULTUUR?	130
8. RELIGIEUSE HERPOSITIONERING	130
8.1 DIE TRADISIONELE ROL EN INVLOED VAN RELIGIE	130
8.2 RELIGIE EN SPIRITUALITEIT	131
8.3 SINKRETISME	131
8.4 DIE VRAAG NA 'N POST-RELIGIEUSE SAMELEWING	132
9. SAMEVATTING	132

HOOFSTUK 4

DIE DINAMIKA WAT DEUR DIVERSITEIT TEWEEG GEBRING WORD

1. INLEIDING	134
2. DIE ERKENNING, HANDHAWING EN BESTUUR VAN VERSKILLE IN 'N DIVERSE SAMELEWING	136
3. VERSKILLENDE BENADERINGS TEN OPSIGTE VAN DIVERSITEIT	138
3.1 DIVERSITEIT VERSUS HOMOGENITEIT	138
3.2 HOMOGENITEIT TE MIDDE VAN DIVERSITEIT	139
3.3 DIVERSITEIT EN KONFLIK	141
3.4 DIVERSITEIT EN INSLUITING	142
4. RAS, RASSIGHEID EN RASSISME	143
5. EKSKLUSIWITEIT EN INKLUSIWITEIT	146
6. VRYE ASSOSIASIE	147
7. RESPEK EN ERKENNING	147
8. TOLERANSIE EN INTOLERANSIE	148
9. SAMELEWINGSKONSEPTE EN KONTEMPORÊRE LEEFSTYLE	149
10. DIE IMPAK VAN GODSDIENSTIGE DIVERSITEIT OP DIE SAMELEWING	150
10.1 UITEENLOPENDE OOGMERKE	150
10.2 PROGRESSIEWE ONTWIKKELING EN VESTIGING	151
10.3 TOENEMENDE ONSEKERHEID	152
11. SAMEVATTING	153

HOOFTUK 5

EMPIRIESE NAVORSING

1. INLEIDING	154
2. DIE DOEL VAN EMPIRIESE NAVORSING	154
3. NAVORSINGSMETODOLOGIE	155
4. NAVORSINGRESULTATE	157
5. INTERPRETASIE EN SAMEVATTING	167

HOOFTUK 6

DIE ONTWIKKELING VAN 'N NUWE MORELE BEWUSSYN

1. INLEIDING	170
2. DIE NOODSAAK VAN 'N NUWE MORELE BEWUSSYN	173
2.1 MORALITEIT EN IMMORALITEIT	173
2.2 MORALITEITSKRISIS	174
2.3 MEER AS MISDADIGHEID	180
2.4 VERANDERDE SAMELEWINGSOPSET	182
2.5 OPROEP UIT TALLE OORDE	184
2.6 AKSIESTAPPE GENEEM TEN EINDE DIE MORALITETSKRISIS AAN TE SPREEK	186
2.7 DINAMIKA IN MORALITEIT	189
2.8 'N GELUKKIGE EN SUKSESVOLLE GEMEENSKAPLEWE	190
3. TEKENS VAN 'N NUWE MORELE BEWUSSYN	192
3.1 'N MEER 'OOP' GEMEENSKAP	192

3.2	DIE ERKENNING VAN DIVERSITEIT	193
3.3	HERWAARDERING VAN MENSWEES	193
4.	DIE WAARDE VAN 'N ETIESE NALATENSKAP	195
4.1	GEEN MORELE VAKUUM	195
4.2	MORELE VERLEENTHEID	196
4.3	NUWE GELEENTHEDE BIED NUWE UITDAGINGS	197
5.	LEIERSKAP EN DIE ROL VAN LEIERS	199
5.1	POLITIEKE LEIERSKAP	199
5.2	STAATKUNDIGE LEIERSKAP	201
5.3	GEESTELIKE LEIERSKAP	202
5.4	KULTURELE LEIERSKAP	205
5.5	LEIERSKAPSKRISIS	206
6.	MENINGSVORMERS	207
6.1	RELIGIE AS RUGSTEUN VAN MORALITEIT	208
6.2	INLIGTINGSTEGNOLOGIE	209
6.3	DIE MEDIA	209
6.4	DIE VERMAAKLIKHEIDSBEDRYF	210
6.5	OPVOEDING EN ONDERWYS	211
6.6	INDIVIDUE	212
7.	DIE INVLOED VAN WÊRELDETIK OP DIE SUID-AFRIKAANSE OMGEWING	212
7.1	BYDRAE DEUR DIE <i>PARLIAMENT OF WORLD RELIGIONS</i>	212
8.	DIE ETIESE WAARDE VAN 'N SIN VAN VERANTWOORDELIKHEID	214
8.1	INDIVIDUELE VERANTWOORDELIKHEID	214
8.2	SOSIALE VERANTWOORDELIKHEID	214

8.3 'N GEES VAN VERANTWOORDELIKHEID	216
9.. SAMEVATTING	216

HOOFSTUK 7

DIE INVLOED VAN KULTURELE EN RELIGIEUSE DIVERSITEIT IN BEPAALDE SAMELEWINGSVERBANDE

1. INLEIDING	218
2. VERSKILLENDE GRONDLIGGENDE LEWENS- EN WÊRELDBESKOUINGS	219
2.1 AFROSENTRIESE PARADIGMA	220
2.2 WESTERSE PARADIGMA	224
2.3 AFRO-ARABIESE PARADIGMA	227
2.4 DIVERSE MARGINALE PARADIGMAS	229
3. INTERAKTIEWE SOSIALE DINAMIKA	230
3.1 TOENEMENDE BLOOTSTELLING	230
3.2 SEKULARISASIE	231
3.3 SINKRETISME	234
3.4 ATEÏSME EN AGNOSTISISME	234
4. DESTRUKTIEWE INTERNE PROSESSE	237
5. ETIESE WAARDE KONSEPTE IN BEPAALDE SAMELEWINGSVERBANDE IN DIE DIVERSE SUID-AFRIKAANSE OMGEWING EN HUL INVLOED OP MORALITEIT	238
5.1 GEMEENSKAPSLEWE	238
5.1.1 DIE WAARDE VAN LEWE	238
5.1.2 SOSIALE SISTEME	239
5.1.3 STAATKUNDE	240
5.1.4 LEIERSKAP	240

5.1.5	DIENSLEWERING	241
5.1.6	GESLAGTELIKHEID EN SEKSUALITEIT	243
5.1.7	REGSPLEGING EN MISDAAD	244
5.1.8	OPVOEDING EN ONDERWYS	245
5.2	SOSIALE VERHOUDINGS	246
5.2.1	ETNIESE EN RASSEVERHOUDINGS	246
5.2.2	HUWELIK, GESIN EN FAMILIE	248
5.2.3	VRIENDSKAP	249
5.2.4	VREEMDELINGE	249
5.2.5	GEWELD EN MISDAAD	250
5.3	GODSDIENS	253
5.3.1	DIE GODHEID	253
5.3.2	SPIRITUALITEIT	254
5.3.3	ESKATOLOGIESE VERWAGTING	255
5.4	KULTUUR	256
5.4.1	BEELDENDE KUNS	256
5.4.2	UITVOERENDE KUNS	256
5.4.3	RITUEEL EN SIMBOLIEK	257
5.5	LEWENSWAARDES	258
5.6	EKONOMIESE AANGELEENTHEDE	259
5.6.1	ARBEID EN ARBEIDSETIEK	259
5.6.2	EIENDOMSREG	260
5.6.3	TYD	260
5.7	VERANTWOORDELIKHEID	261
5.7.1	PERSOONLIKE VERANTWOORDELIKHEID	261
5.7.2	KOLLEKTIEWE VERANTWOORDELIKHEID	262

6. ETIESE GEVOLGTREKKING	264
6.1 BEGRIP VAN DIE SITUASIE	265
6.2 RESPEK VIR MEKAAR	265
6.3 TOLERANSIE TEN OPSIGTE VAN ANDER	265
6.4 GEDEELDE WAARDES	266
6.5 DOELGERIGTE DEELNAME	266
6.6 HOOPVOLLE VOORUITSIGTE	266
7. SAMEVATTING	267

HOOFSTUK 8

‘N UITDAGING VIR DIE KERK

1. INLEIDING	268
2. DIE CHRISTENDOM EN DIE KERK	269
3. DIE KERK IN VERHOUDINGS	271
3.1 IN VERHOUDING MET GOD	271
3.2 IN VERHOUDING MET HOMSELF	272
3.3 IN VERHOUDING MET DIE WÊRELD	272
4. DIE ROEPING EN TAAK VAN DIE KERK	273
5. DIE EENHEID VAN DIE KERK	274
6. DIE KERK EN MORALITEIT	275
6.1 HISTORIESE AGTERGROND	275
6.2 MORELE INTEGRITEIT	275
6.3 DIE MORELE STEM VAN DIE KERK	276

7. BESONDERE EIETYDSE UITDAGINGS	277
7.1 HOOPLOSE KRISIS?	277
7.2 HERWAARDERING VAN DIE KERK SE IDENTITEIT, ROEPING EN TAAK	279
7.3 DIE BEHOUD VAN WESENLIKE OORTUIGINGS	281
7.4 AANVAARDING VAN 'N NUWE SPEELVELD	282
7.5 BEREIDHEID TOT VERNUWING EN AANPASBAARHEID	283
7.6 NOODSAAK EN DRINGENDHEID	284
8. TOEKOMSPERSPEKTIEF	285
8.1 INNOVERENDE UITSIG	286
8.2 ONTDEKKING EN ONTGINNING VAN GELEENTHEDE	286
8.3 SKEPPING VAN GELEENTHEDE	287
8.4 HOOPVOLLE VERWAGTING	288
8.5 'N NUWE NUWE SUID-AFRIKA	288
9. ALTERNATIEWE BENADERINGS TEN OPSIGTE VAN DIE ROL VAN DIE KERK	288
9.1 PUBLIEKE TEOLOGIE	288
9.2 POST-RELIGIEUSE SEKULÊRE SPIRITUALITEIT	289
10. DAADWERKLIKE BYDRAE VAN DIE KERK TOT DIE MORELE GENESING VAN DIE SAMELEWING	290
10.1 DIE KERK SE GERIGTHEID NA BINNE	291
10.2 DIE KERK SE GERIGTHEID NA BUIE	294
10.3 DIVERSE BEDIENINGSMODELLE	296
11. SAMEVATTING	297

LITERATUUR		299
ABSTRACT		307
SLEUTELTERME		310
ADDENDUM	NAVORSINGSRESPONSE	314